

Effekterna av de statliga stabilitets- åtgärderna

2009-06-30

– Sjätte rapporten 2009

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	1
BAKGRUND	2
FI:s uppdrag	2
BANKERNAS FINANSIERINGSKOSTNADER	4
Marknadsräntornas utveckling	4
Bankernas emissioner av värdepapper	5
Bankernas inlåningsräntor	5
Likviditetskostnaden/bankernas finansieringsstrategi	7
BANKERNAS UTLÅNINGSRÄNTOR	9
Konkurrensen och kundernas förhandlingsstyrka	9
Utvecklingen av utlåningsräntorna senaste månaden	9
UTLÅNINGSTILLVÄXTEN	11
Utlåningstillväxten den senaste månaden	11

Rapporten är återrapportering enligt uppdrag i Finansinspektionens regleringsbrev för 2009 och framtagen efter samråd med Riksgälden.

Sammanfattning

Sedan FI:s föregående rapport i maj 2009 har bankernas bolåneräntor stigit något i likhet med marknadsräntorna. Samtidigt har kostnaden för likviditet – det vill säga bankens kostnad för att låna upp pengar på längre löptider och omvandla dem till korta löptider – sjunkit något. Det betyder att bankernas utlåningsmarginaler sannolikt har fortsatt att öka, om än i begränsad utsträckning.

Bankernas inlåning från allmänheten minskade under maj, men är fortfarande högre jämfört med ett år tillbaka. Bankerna fortsätter att betala en relativt hög inlåningsränta.

Situationen för marknadsfinansiering har förbättrats. Det har inneburit att bankerna under maj haft lättare att låna upp på marknaden och att nettoemissionerna av säkerställda obligationer och bankobligationer har ökat.

Bankernas utlåning till svenska allmänheten är tudelad. Utlåningen till hushållen ökar, framförallt utlåning med bostad som säkerhet. Utlåningen till företag fortsatte däremot att minska i maj och det var för tredje månaden i rad. Utvecklingen innebär att bankerna ökar andelen bolån i sina kreditportföljer på bekostnad av företagsutlåning.

Bakgrund

Till följd av den internationella finanskrisen har staten beslutat om olika åtgärder som minskar riskerna för inlåningskunder och andra långgivare till banker och kreditinstitut (nedan banker):

- *Införandet av en stabilitetsfond.* Genom en ny lag har regeringen fått möjlighet att med kort varsel lämna stöd i olika former till kreditinstitut. Stöd får lämnas till banker med säte i Sverige och för att motverka en risk för allvarlig störning i det finansiella systemet i landet.
- *Garantiprogram för bankers upplåning.* De banker som så önskar kan, mot en garantiavgift, avtala med staten om en garanti för nyupplåning. Programmet gäller under en begränsad tid. Garantin innebär att staten träder in om inte banken kan betala.
- *Utvidgad insättningsgaranti.* I princip all inlåning upp till 500 000 kronor omfattas numera av insättningsgaranti.
- *Likviditetsstödjande åtgärder.* Riksbanken och Riksgälden har på olika sätt stöttat bankernas tillgång till finansiering genom likviditetsstödjande åtgärder.
- *Kapitaltillskottsprogram.* Bankerna kan ansöka om kapitaltillskott hos staten. Programmet omfattar maximalt 50 miljarder kronor.

Åtgärderna bör kunna bidra till att minska effekterna på ekonomin i stort av oron på de finansiella marknaderna. Samtidigt finns det också långsiktiga risker med denna form av statlig garanti för bankverksamhet. Den viktigaste risken är sannolikt att marknadsdisciplinen försvagas – sannolikheten för att insättare eller andra långgivare ska förlora pengar blir med åtgärderna mycket låg, även om banken skulle misskötas. Mer välskötta banker och banker med en lägre risk kommer därför inte att gynnas i form av lägre finansieringskostnader i samma utsträckning som om de statliga åtgärderna inte fanns på plats. Kostnaderna för att öka risktagandet minskar liksom incitamenten för att investera i riskkontroll. Incitament för långgivare och insättare att kritiskt granska olika banker minskar också. FI följer noga utvecklingen kring detta samt övriga effekter av de statliga åtgärderna.

De negativa effekterna av stabilitetspaketet ska dock inte överdrivas. Redan innan dessa åtgärder beslutades fanns förhållandevis starka förväntningar från finansiärer och insättare att deras medel var skyddade – framför allt i de större bankerna.

FI:s uppdrag

Regeringen har uttryckt att avsikten med stödet till det finansiella systemet är att det ska komma även hushåll och företag till del. FI:s uppdrag innebär:

- Granska att de åtgärder som beslutats i samband med lagen om statligt stöd till kreditinstitut också kommer hushållen och företagen till del
- Granska att kreditinstituten inte utnyttjar garantierna på ett otillbörligt sätt
- Granska utvecklingen av institutens utlåning i andra länder
-

Viktiga datum*2008*

- 13 juli De amerikanska bostadsinstituten Fannie Mae och Freddie Mac övertas av den amerikanska staten
- 15 september Lehman Brothers ställer in sina betalningar och ansöker om konkurskydd enligt chapter 11
- 18 september Den svenska staten, i form av Riksgälden, stödjer de svenska storbankernas likviditet för första gången. Därefter följer ett antal åtgärder från Riksbanken för att underlätta bankernas likviditetssituation
- 19 september Det amerikanska räddningspaketet annonseras och godtas sedermera i något justerad version av kongressen och representanthuset
- 3 oktober
- 6 oktober Staten ändrar insättargarantin till att täcka fler konton och ett större belopp av de insatta pengarna**
- 8 oktober Det brittiska räddningspaketet presenteras
- 9 oktober Riksbanken sänker styrräntan med 0,5 procentenheter till 4,25 procent i en gemensam aktion med flertalet stora centralbanker (effektivt 15 oktober)
- 13 oktober EU tillkännager att även ett europeiskt räddningspaket kommer att införas
- 13 oktober Regeringen meddelar att ett svenskt stabilitetspaket kommer att presenteras**
- 20 oktober Regeringen presenterar utformningen av stabilitetspaketet
- 22 oktober Riksbanken sänker reporäntan med 0,5 procentenheter till 3,75 procent (effektivt 29 oktober)
- 29 oktober Riksdagen beslutar om Regeringens stabilitetspaket
- 3 december Riksbanken sänker reporäntan med 1,75 procentenheter till 2,00 procent (effektivt 10 december)

2009

- 3 februari Regeringen presenterar ett svenskt kapitaltillskottprogram**
- 11 februari Riksbanken sänker reporäntan med 1,00 procentenheter till 1,00 procent (effektivt 18 februari)
- 2 april Regeringen förlänger garantiprogrammet för bankernas upplåning till 31 oktober 2009
- 21 april Riksbanken sänker reporäntan med 0,50 procentenheter till 0,50 procent (effektivt 22 april)
- 27 maj Riksgälden lånar för Riksbankens räkning upp motsvarande 100 miljarder kronor i utländsk valuta för att återställa valutareserven.

Bankernas finansieringskostnader

Bankernas utlåningsräntor beror till stor del på deras finansieringskostnader. Finansieringskostnaderna utgörs framförallt av de direkta upplåningskostnaderna, dvs. marknadsräntor och inlåningsräntor, men också på några andra faktorer. De huvudsakliga övriga faktorerna är:

- Likviditetskostnaden/bankernas finansieringsstrategi
- Kapitalbehovet
- Kostnaden för kapitalet/avkastningskravet

Utvecklingen av dessa faktorer, till exempel ett högre kapitalbehov i bankerna, kan medföra att lägre marknadsräntor inte får fullt genomslag i bankernas utlåningsräntor.

I tidigare rapporter om effekterna av statens stabilitetsåtgärder har FI presenterat hur ovanstående faktorer påverkats av finanskrisen. Nedan följer en uppdatering av de förändringar som skett i marknadsräntorna och likviditetskostnaden sedan förra rapporteringstillfället.

Marknadsräntornas utveckling

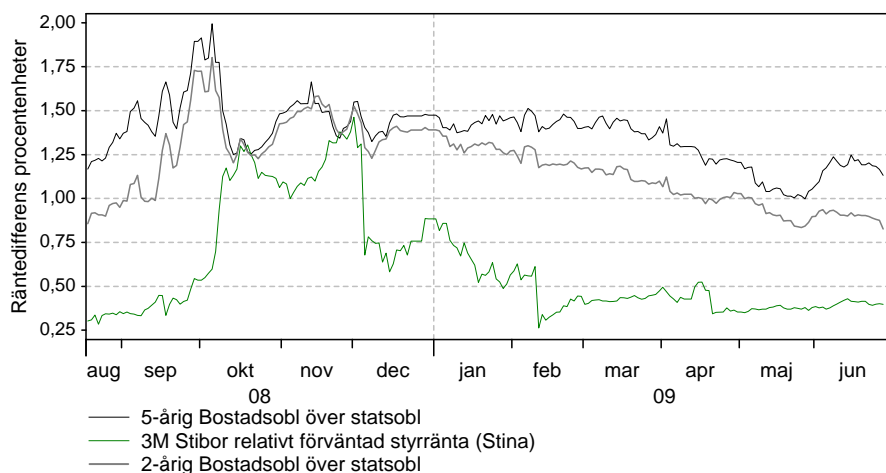
Avläsningsdag för marknadsräntorna samt bankernas bolåneräntor är i denna rapport genomgående den 22 juni 2009.

Den senaste månaden har Riksbankens reporänta varit oförändrad. Marknadens förväntningar om att reporäntan nått botten har bidragit till att interbankräntorna börjat stiga något. Sedan den 20 maj 2009, som var avläsningsdatum för FI:s föregående rapport, har kostnaden för bankerna att låna pengar på de finansiella marknaderna ökat något. Interbankräntan¹ har stigit med 0,03 procentenheter.

Räntorna på femåriga säkerställda obligationer har stigit med 0,06 procentenheter medan de sjunkit med 0,04 procentenheter på motsvarande obligationer med två års löptid. Räntorna på statsobligationer har överlag sjunkit sedan avläsningsdatum för föregående rapport. Skillnaden i priset på statlig upplåning och bankupplåning via säkerställda obligationer har alltså stigit igen.

¹ Med interbankräntan avses genomgående den svenska interbankräntan med tre månaders löptid, STIBOR tre månader.

Skillnaden mellan en 2-årig respektive 5-årig bostadsobligation och en motsvarande statsobligation samt 3 månaders interbankränta över förväntningar om styrräntan.
20081001-20090622

Källa: Reuters Ecowin

Bankernas emissioner av värdepapper

Bankernas upplåning på kapitalmarknaderna har under maj 2009 skett via såväl säkerställda obligationer, bankcertifikat som bankobligationer. Upplåningen via säkerställda obligationer och bankobligationer har enligt såväl FI:s särskilda inrapportering och SCB:s statistik ökat. En stor del av upplåningen via bankobligationer har skett i utländsk valuta. Emissionsaktiviteten tyder på att obligationsmarknaderna fungerat bättre under den senaste månaden. Möjligheterna för upplåning på längre löptider har också förbättrats.

Marknadsupplåning med statsgaranti

I oktober 2008 presenterade regeringen sitt stödpaket för kreditinstitut. Paketet innefattade flera delar, bland annat ett garantiprogram för bankernas upplåning. Den totala beloppsgränsen är 1 500 miljarder kronor. Per den 15 juni fanns det garantier för 353 miljarder kronor utestående. Flera av de certifikat- respektive obligationsprogram som har statsgaranti är i utländska valutor. Sju institut har hittills ansökt om att få delta i garantiprogrammet: Swedbank AB, Swedbank Hypotek AB, SBAB, Volvo Finans bank AB, Carnegie Investment bank AB, SEB samt Sparbanken Gripen. Alla som ansökt har dock inte använt sig av möjligheten att låna med statsgaranti. Nordea deltar i det obligatoriska danska garantiprogrammet.

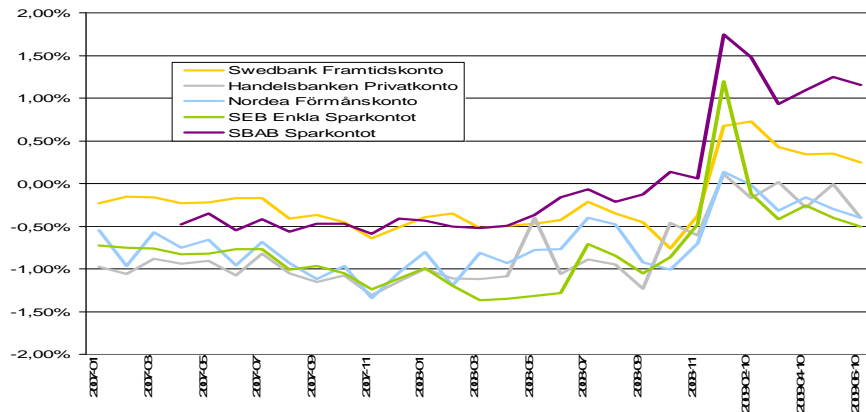
Bankernas inlåning från allmänheten

Den största finansieringskällan för bankerna är inlåning från allmänheten. Mellan april och maj minskade den med 60 miljarder kronor netto för de svenska bankerna enligt särskild rapportering till FI, vilket motsvarar cirka tre procent av inlåningsstocken för de rapporterade bankerna. Sedan ett år tillbaka har dock inlåningen ökat. Under finanskrisen har inlåning varit en attraktiv finansieringskälla för bankerna då andra finansieringsalternativ inte fungerat normalt.

Bankernas inlåningsräntor på sparkonton är relativt oförändrade sedan förra rapporten. Samtidigt har de korta interbankräntorna stigit några räntepunkter.

Sedan september 2008 har enmånaders interbankräntan fallit med cirka 4,5 procentenheter samtidigt som bankerna har sänkt sina inlåningsräntor med 3,3 – 4,0 procentenheter. Bankerna har alltså erbjudit kunderna en högre ränta i förhållande till interbankräntan än de gjorde innan finanskrisen.

Inlåningsmarginaler: Skillnaden mellan räntan på bankernas största sparkonton jämfört med enmånaders interbankränta
20070101-20090610

Källa: Inrapportering från bankerna, bankernas största konton

Likviditetskostnaden/bankernas finansieringsstrategi

Strukturen på bankernas upp- och inlåning sammanfaller som regel inte med deras utlåning. Bankerna har en kostnad för att omvandla upplåningen till den utlåning som kunderna efterfrågar. Genom att använda derivatkontrakt kan banken omvandla upplåningen till önskad valuta och löptid på utlåningen. Transaktionerna medför som regel kostnader för banken.

Kostnaden för omvandling av lång räntebindningstid till kortare, eller priset på likviditet som det också kan kallas, har enligt FI:s beräkning sjunkit sedan förra rapporteringstillfället.

Nedan ges ett exempel på likviditetskostnaden. Alla räntor är marknadsnoteringar från 22 juni 2009.

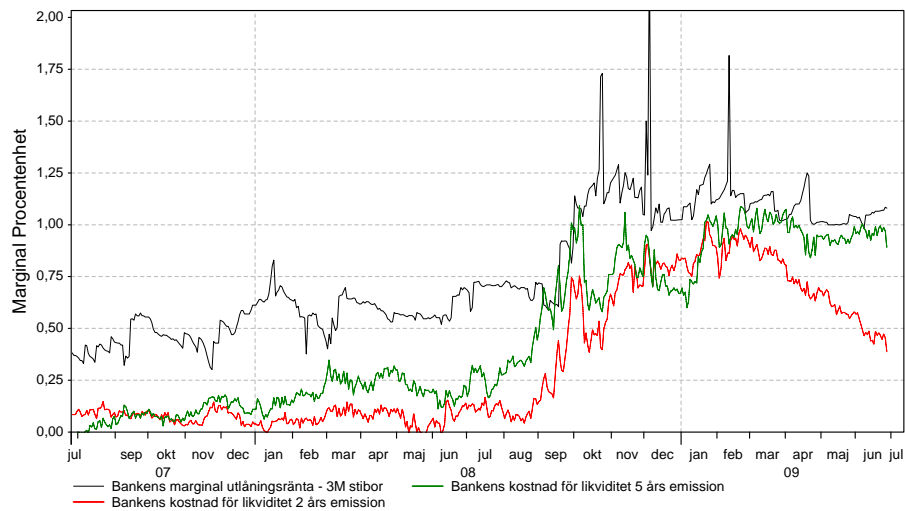
En bank lånar ut pengar till en kund som köper en bostad. Kunden betalar tremånadersränta, 2,04 procent, men utlåningens kapitalbindningstid är längre (här två år)².

- 1) *Banken hanterar ränterisken men tar likviditetsrisken:* Banken finansierar sig på tre månaders löptid genom interbankräntan och betalar 0,97 procent i ränta. Banken har alltså en marginal på 1,07 procent [2,04 – 0,97]. Bankens likviditetsrisk består i risken att banken inte får tillgång till ny upplåning efter tre månader och därmed får likviditetsbrist. Ju sämre finansieringsmarknaderna fungerar, desto större är likviditetsrisken.
- 2) *Banken hanterar likviditetsrisken och ränterisken:* Banken finansierar sig genom att ge ut en säkerställd obligation på två års löptid (2,14 procent). Banken ingår en ränteswap där den betalar interbankräntan (0,97 procent) och får två-årsswapräntan (1,67 procent). Banken har alltså en marginal på 0,60 procentenheter [2,04-2,14-(0,97 -1,67)], men tar varken ränterisk eller likviditetsrisk. Banken behöver alltså avstå 0,47 procentenheter för att hantera likviditetsrisken/refinansieringsrisken.

Med antagandet att bostadslånets totala löptid är två år blir kostnaden för att försäkra sig mot likviditetsrisken alltså 0,47 procentenheter per år. Samma räkneexempel i föregående rapport gav en likviditetskostnad på 0,56 procentenheter, vilket innebär att kostnaden för likviditet har minskat. Om banken istället skulle finansiera sig med en femårig bostadsobligation skulle likviditetskostnaden bli 0,95 procentenheter. Före sommaren 2007 då oroligheterna på finansieringsmarknaderna började var likviditetskostnaden i det närmaste noll.

² Kapitalbindningstiden är tiden kvar till nästa omläggning av lånet.

Utveckling av bankernas marginal samt kostnad för likviditeten för emission av 2-årig respektive 5-årig obligation
200808-200906

Bankernas upplåning är i regel en blandning av upplåning på olika löptider. Beroende på hur denna ser ut tar banken mer eller mindre likviditetsrisk och har därmed bättre eller sämre marginaler i sin utlåning. Upplåningskostnaden för marknadsfinansiering skiljer sig åt för olika banker och därmed skiljer sig också bankernas marginaler.

Bankernas utlåningsräntor

Utlåningsräntorna beror förutom av de finansieringskostnader som nämns i förra avsnittet också av:

- Konkurrensen och kundernas förhandlingsstyrka
- Bankernas strategi för utlåningen

Även hur dessa två faktorer utvecklas bör ingå i granskningen av effekterna av stabilitetsåtgärderna. Det är dock mer troligt att regeringens åtgärder påverkar finansieringskostnaderna än ovanstående faktorer.

Konkurrensen och kundernas förhandlingsstyrka

Vilka räntor som bankerna erbjuder avgörs till stor del av konkurrensen mellan bankerna. Vid en given tidpunkt kan det skilja sig endast några punkter mellan alla banker och kreditinstitut för exempelvis tremånadersräntan för bolån. Räntenivåerna är alltså snarlika trots att upplåningsstrukturer och upplåningskostnader kan skilja sig betydligt.

I Riksbankens³ senaste finansieringsenkät svarar de tillfrågade företagen att de uppfattar att konkurrensen mellan bankerna i Norden blivit sämre då en del utländska aktörer minskat eller avvecklat sin verksamhet. Företagen upplever dock att upplåningen i marknaden för företagsobligationer fungerar bättre men att priset för marknadsupplåningen på längre löptider fortfarande är för högt.

Utvecklingen av utlåningsräntorna senaste månaden

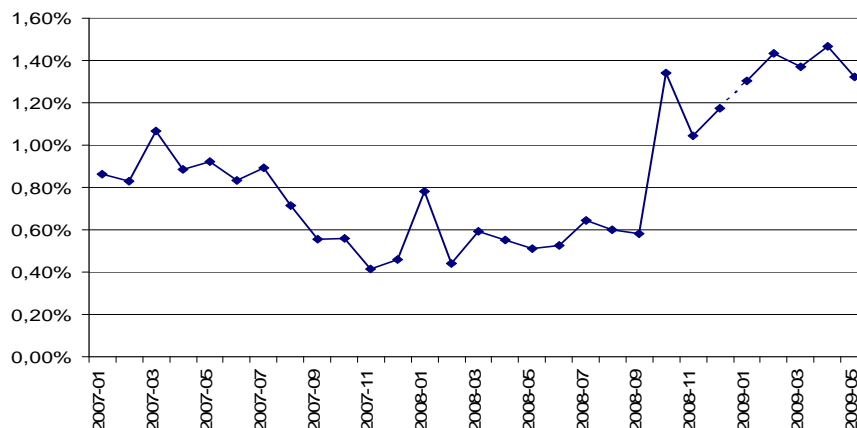
Bankernas bolåneräntor har stigit något mellan 20 maj och 22 juni. Utlåningsräntorna till företag har dock i genomsnitt sjunkit trots att interbankräntorna steg mellan 30 april och 31 maj.

Utlåningsräntor till företag

Marginalen mellan bankernas utlåningsräntor till företag och interbankräntan har ökat kraftigt sedan oktober och var även i maj högre än före finanskrisen. Den genomsnittliga marginalen är kvar på ungefär samma höga nivå som tidigare under våren 2009.

³ Riksbankens företagsintervjuer maj 2009 publicerades 22 juni.

Skillnad utlåningsräntor till företag och interbankräntan (STIBOR 3 mån)
200701 – 200905

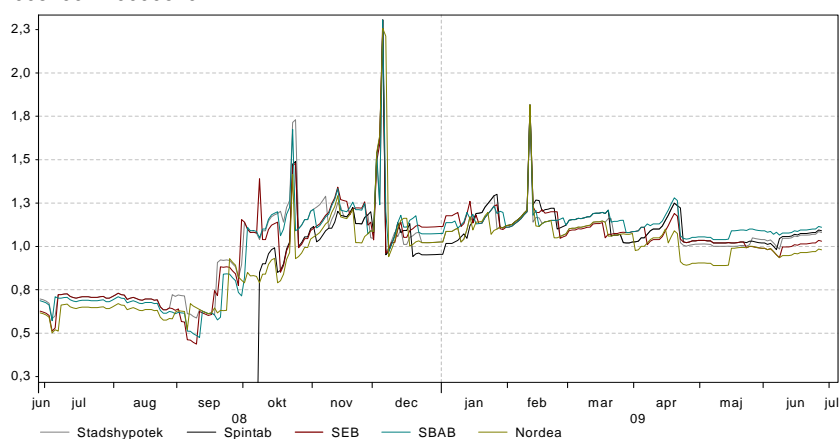
Källa: Inrapportering från storbankerna samt SBAB. Inga siffror för december 2008.

Detta förklaras sannolikt till stor del av att bankerna upplever att kreditrisken för denna verksamhet ökat och att företagens förhandlingsstyrka gentemot bankerna försämrats.⁴ Förutom att kreditrisken kan ha ökat har sannolikt även kapitalkravet samt kostnaden för kapitalet ökat i större utsträckning för utlåning till företag än till hushåll.

Utlåningsräntor till hushåll

Bankernas tre månaders rörliga bolåneräntor har sedan avläsningsdagen för förra rapporten (20 maj) stigit 0,02-0,10 procentenheter. Bankernas marginal mot 3-månaders Stibor är i stort sett oförändrad. Samtidigt har likviditetskostnaden för bland annat tvåårig upplåning sjunkit enligt FI:s beräkningar. Sannolikt har bankernas marginal därmed ökat något.

Marginalen mellan bankernas bolåneräntor med tre månaders bindningstid och interbankräntan (STIBOR 3 mån)
20081001-20090620

Källa: Reuters Ecowin

⁴ FI har i tidigare rapporter noterat att bankerna upplever att kreditrisken hos företag ökat mer än kreditrisken hos hushåll.

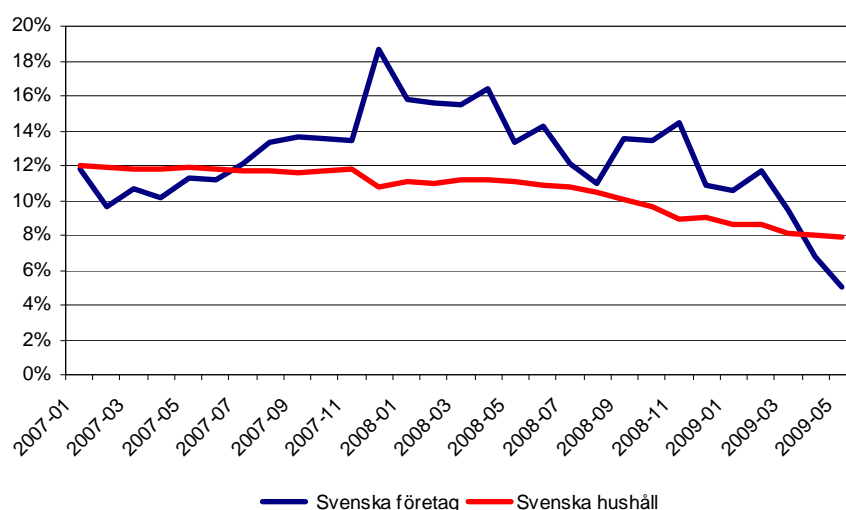
Utlåningstillväxten fortsätter att minska för företag

En av de stora negativa effekterna av finanskrisen är bankernas försämrade möjlighet att i samma utsträckning som tidigare låna ut pengar till företag och hushåll. Enligt statistiken fortsätter dock utlåningen till allmänheten att växa. De svenska bankerna har minskat sin utlåning till företag samtidigt som utlåningen till hushåll för bostadsköp har ökat. Bankerna minskar därmed successivt kreditrisken i låneportföljerna.

Utlåningstillväxten den senaste månaden

Bankernas utlåning till allmänheten sjönk mellan april och maj med 10 miljarder. Utlåningen till hushåll för bostadsändamål fortsätter dock att öka samtidigt som utlåningen till företag minskar både i tillväxttakt och i belopp.

Rullande årlig utlåningstillväxt (avser endast svenska verksamhetens utlåning) 200701 – 200905

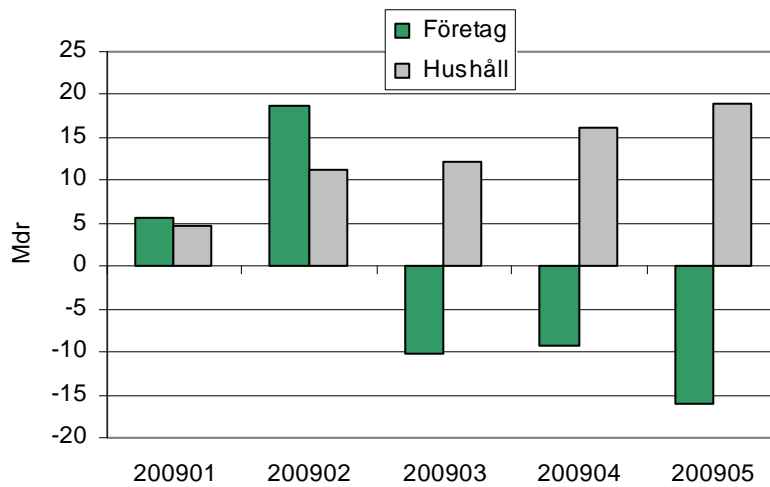

Källa: SCB

Utlåningstillväxten till svenska företag fortsatt att minska i maj och uppgår till 5,1 procent på årsbasis. Per utgången av maj 2009 uppgår utlåningen till svenska företag till 1 757 miljarder kronor, en minskning av utlåningen med 16 miljarder kronor sedan föregående månad. Utlåningen i kronor har minskat varje månad under 2009. I Riksbankens⁵ senaste finansieringsenkät svarade en knapp övervikt av företagen att de upplever att tillgången på finansiering har förbättrats det senaste kvartalet jämfört med kvartalet innan. Företagen visar dock en viss oro för finansieringen i framtiden.

⁵ Riksbankens företagsintervjuer maj 2009 publicerad 22 juni.

Förändring i svenska MFIs utlåningen i milj kronor till svenska företag och hushåll
200901– 200905

Källa: SCB

Utlåningstillväxten till svenska hushåll har varit relativt oförändrad sedan mars. Den årliga tillväxttakten, räknat från maj i år, uppgick till 7,9 procent. Under maj ökade hushållen sina skulder med 19 miljarder kronor, varav 14 miljarder var en ökning av bolånen. Totalt uppgick hushållens skulder till 2203 miljarder kronor.